

Водогін надії

Черепашинецька будова під швейцарським патронатом

Швейцарсько-український проект • Підтримка децентралізації в Україні

DESPRO

Олександр МАЛІЄНКО

Колись таке мало статися. Того дня мешканці села Черепашинці Калинівського району на Вінниччині марно відкривали водопровідні крани у своїх оселях... Півстоліття тут безвідмовно діяло централізоване водопостачання, тож так не хотілося вірити чуткам, що цього, до речі, безплатного блага скоро не стане, але підтвердження не забарилося: з кранів – ані краплини. І зайвий раз довелося переконалися в жорсткій справедливості відомого вислову: без води – і ні туди, і ні сюди...

Мобілізовані спрагою

Керівник місцевого сільгоспдприємства «Промінь» Іван Боримський належить до тих підприємців, яких називають соціально відповідальними. У Черепашинцях найвищий у районі рівень зарплати саме тому, що люди добре заробляють на цьому підприємстві. А скільки корисних справ зроблено в селі завдяки підтримці Івана Арсентійовича! Нема ліку й благодійним заходам. Наприклад, уже не один рік «Промінь» безкоштовно забезпечує лікарню цукром. Так само й воду постачав для п'яти сільських вулиць. Але коли з розвитком тваринництва не стало можливості ділитися водою (її вистачало тільки на власні потреби), керівник підприємства діяв рішуче й невблаганно: водопостачання селу відключили відразу та повністю, без «перехідного періоду» з погодинними перервами... Такий «радикалізм» він пізніше пояснить тим, що треба було спонукати громаду до прийняття принципового рішення, щоб раз і назавжди розв'язати проблему водопостачання. Згодом

у місцевий лексикон з подачі швейцарських партнерів увійде таке поняття, як «соціальна мобілізація», тобто об'єднання зусиль мешканців для досягнення певної мети.

Проте на той час у Черепашинцях іще не знали швейцарського досвіду, не уявляли, що слід робити в такій ситуації, не мали плану дій. А були лише «мобілізаційні» чинники: доводилося з чотирьох ранку ставати в черги до криниць, бо за кілька годин вода в них закінчувалася. У цій місцевості до водоносного шару пробитися нелегко, бо тут залягають пласти граніту, тож криниць

мало й декому доводилося носити повні відра на майже кілометрову відстань.

Таке випробування змусило сільчан активно взятися за пошуки виходу. Тоді й дізналися про DESPRO – швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні». Один із його напрямів передбачав поліпшення якості комунальних послуг на сільському рівні, пропонуючи, зокрема, інноваційну модель водопостачання, утримання та обслуговування якого орієнтоване на громаду. Та щоб долучитися до проекту, треба було пройти конкурсний відбір, довести не тільки гостру потребу села в новій системі водопостачання, а й готовність громади нести досить значну частку відповідальності за спільну справу.

Умовами співпраці передбачено здобуття членами громади необхідних знань та вмінь застосувати їх на практиці. За словами **сільського голови Наталії ЧЕРНИШ** (на знімку), яка взялася за цю справу, ще будучи працівницею бухгалтерії Черепашинецької сільради, через брак досвіду непросто було оформити навіть заявку на участь у конкурсі. Вивчення рекомендацій, консультації, різні погодження та інші формальності тривали понад рік, поки вдалося подолати цей «паперовий» шлях і з'явився відповідно оформлений і затверджений проект «Будівництво водопровідної мережі с. Черепашинці».

Швейцарські орієнтири

Підтримуючи реформи в незалежній Україні, Швейцарія надає нам технічну допомогу з початку 90-х років минулого століття. У стратегії співробітництва на 2011–2014 роки виокремлено ті проблеми, у розв'язанні яких Швейцарія має успішний досвід. Не випадково багато уваги приділено «децентралізації», бо розподіл прав і обов'язків на різних щаблях вертикалі влади в нас, м'яко кажучи, далекий від ідеального, і стурбованість таким станом речей навіть проглядається в рядках названого документа: «Існує певний ризик того, що центральна влада не виявить бажання передати повноваження управління фінансами на місцевий рівень».

А от сама Швейцарія може бути класичним прикладом оптимальної системи врядування. У країні 2596 комун – найменших адміністративно-політичних утворень, що за своїм статусом певною мірою аналогічні українським територіальним громадам. Однак порівняння повноважень одразу вказує на дуже істотні відмінності. Скажімо, коммуна самостійно приймає рішення щодо об'єднання (або ж роз'єднання) з іншою комуною. На місцевому рівні в Швейцарії немає типової структури керівних органів: кожна коммуна формує систему управління на свій розсуд, виходячи з чисельності населення, фінансових можливостей та специфічних умов і потреб. Вона також самостійно встановлює рівень податків для власних потреб, що поширюється не тільки на податок на нерухомість і місцеві збори, а й на оподаткування доходів фізичних осіб.

Як у містах, так і в селах комуні відповідають за водозабір і розподіл води. Вимога закону – постачати без-

печну воду в достатній кількості для всіх під'єднаних домогосподарств. До речі, доступ до комунального водопостачання мають 98% населення країни. Ціна на воду за гарантованої високої якості в середньому становить 1,5 швейцарського франка (приблизно 12 гривень) за кубометр. За останні сто років вона підвищилася в шість разів, тоді як вартість інших ресурсів зросла в 10–20 разів. Тобто вода є доступним і порівняно дешевим продуктом, при цьому в комун є можливість коригувати тарифи. Тому вартує вона від 90 рапенів до 2,5 франка. Вищу ціну тримають тоді, коли треба накопичити кошти на ремонт або модернізацію системи водопостачання.

Досить широкі повноваження віднесено до наступного рівня адміністративно-політичної системи – кантонів, яких у країні 26. І в кожному своя Конституція, законодавчий і виконавчий органи (парламент і уряд), а також судова система. Кантони мають монополію на володіння природ-

ними ресурсами, зокрема водними. Проте деякі з них, як, приміром, Граубюнден, у своїх конституціях передбачають можливість передавати право власності на водні ресурси комунам. А от у приватні руки водоїми не передаються. У тому ж таки Граубюндені заборона на приватизацію водних ресурсів діє ще з... 1862 року.

А щодо федерального уряду Швейцарії, то й у нього є функції, пов'язані з водними питаннями. Зокрема, встановлення стандартів якості питної води. Уже кілька десятиліть акцент у нормативних документах переноситься зі сфери водозабезпечення у сферу захисту та збереження водних ресурсів.

Отже, на всіх щаблях вертикалі влади є чітко окреслені й обґрунтовані межі відповідальності за водні ресурси та водокористування. Чи можливо бодай дециму швейцарського досвіду перенести на український ґрунт, адже в нас багато що робиться якраз навпаки?

Алгоритм успіху

Комфортабельний автобус із групою столичних журналістів їхав з Києва до Черепашинців близько трьох годин. У дорозі часу не гаяли: ознайомилися з розкішним набором довідкових матеріалів, завчасно підготованим фахівцями Швейцарського бюро співробітництва в Україні, до того ж його експерти давали вичерпні відповіді на всі запитання. Однак, як то кажуть, краще один раз побачити...

І от перед очима відкривається панорама мальовничої місцевості, де розташовані Черепашинці. Мабуть, пізня осінь із її сірим небом і безлигими деревами – не найкращий час, щоб милуватися тутешніми краєвидами, та уява домальовує картину: зелені схили високих пагорбів довкола ставка, хати на горі, оточені білоцвітом садів... Село засновано ще у XV столітті, а місце об-

рано з огляду на те, що довколишні трясовини мають захистити його від татарських наскоків. За одним із народних переказів, назва Черепашинці зумовлена тим, що в місцевих болотах водилася сила-силенна панцерних черепах.

Нинішньому розвитку села також сприяє його вигідне розташування. До районного центру Калинівка 18 кілометрів, трохи далі до Вінниці. Плюс уміле, на сучасній науковій основі, господарювання на родючих землях і збережена соціальна сфера: тут є школа, дитячий садок, будинок культури, амбулаторія. Тож місцевих мешканців найбільше турбувала саме проблема з водою.

У переповненому актовому залі сільради, де до київських журналістів приєдналися вінницькі колеги, сільський голова Наталія Черниш, голо-

ва Калинівської райдержадміністрації Василь Поліщук, керівники Швейцарського бюро співробітництва в Україні та швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» Гвідо Бельтрані й Оксана Гарнець та інші керівники й фахівці розповіли, як крок за кроком, долаючи перешкоди й набуваючи цінний досвід, мешканці села довели справу, в успіх якої вірили далеко не всі, до щасливого завершення.

У проекті загальною вартістю 635 тисяч гривень передбачено, що з них 285 тисяч – внесок швейцарської сторони, 256 тисяч – гроші громади й 94 тисячі – кошти з місцевого бюджету. З кожного двору треба було зібрати по 1500 гривень. Для села гроші не малі, і дехто, не вірячи, що вдасться досягти позитивного результату, відмовлявся взяти участь у проекті.

Гвідо Бельтрані

Оксана Гарнець

Тоді найбільшим скептикам і критикам запропонували ввійти до складу інвентаризаційної комісії, яка мала повноваження ревізійного органу та забезпечувала контроль за всіма роботами. Члени комісії дістали право бути присутніми під час їх виконання, мали доступ до фінансової та бухгалтерської документації, склали акти перевірки та доповідали її результати загальним зборам органу самоорганізації населення.

Участь у справі контролю – це теж відповідальність, соціальна активність. І можливість переконатися у реальності поставлених завдань. Тож невдовзі й критично налаштовані мешканці села активно долучилися до реалізації проекту. А справ вистачало для всіх. Громада відповідала за виготовлення проектно-кошторисної документації, сама обирала постачальників обладнання та виконавців робіт. Вимоги Швейцарського бюро співробітництва в Україні зводилися до того, щоб обладнання замов-

ляли екологічно безпечно та енергоощадне й у кожного споживача води встановили лічильник. Аби заощадити кошти, члени громади самотужки підготували траншеї, а також упорядкували територію навколо водонапірної башти. Обладнання для неї і для гідроаккумуляторної станції поставив вітчизняний виробник. Довелося добре пошукати виконавця, зате результати мають чудовий: техніка не гірша від імпортних аналогів, а ціна значно дешевша. Нам показали цю станцію. Попри таку «масштабну» назву вона не більша за звичайний погреб. Це дві компактні металеві ємності в невеличкому підвальному приміщенні, звідки вода під тиском надходить у водогін. Трохи б оздобити стіни – і ця установка не відрізнялася б від подібних об'єктів, знімками яких проілюстровані матеріали про організацію водопостачання в Швейцарії...

Доброю підмогою стала участь у створенні водопровідної мережі місцевого сільгоспідприємства «Вінніфрут», яке збудувало й безкоштовно передало громаді артезіанську свердловину. А самі сільчани з власної ініціативи переглянули умови проекту й своїми силами замінили зношені металеві труби старої мережі на нові пластикові. Завершення

першого етапу будівництва водогону дало можливість забезпечити якісною питною водою п'ять вулиць (88 домашніх господарств з 274 мешканцями), а також амбулаторію та дитячий садок.

Успішний результат спонукав громаду відразу приступити до розширення системи водопостачання, щоб стовідсотково охопити територію села. І за два роки розбудували водопровідну мережу протяжністю понад 14 кілометрів із чотирма свердловинами, трьома водонапірними баштами й гідроаккумуляторною станцією. Усі 782 домогосподарства (1500 мешканців) обладнано лічильниками води. Плата за один кубометр – 5 гривень. Якісна артезіанська вода того варта, вважають у Черепашинцях. І відповідна плата за воду стимулюватиме бережливе ставлення до неї, а в тому, що це дуже цінний ресурс, нікого в селі переконувати не потрібно.

Добірка Віче журналу

Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» (DESPRO) спрямований на оптимізацію системи управління та сприяння розвитку місцевого самоврядування в Україні. Його реалізація передбачає три фази: 1-а (2007–2009 роки), 2-а (2010–2012), 3-я (2013–2017).

Мета **першої фази** – започаткування моделей децентралізованих комунальних послуг на районному, сільському та муніципальному рівнях.

Завдання **другої** – покращення якості послуг і доступу до них у цільових районах, удосконалення ефективних моделей управління досвідом/знаннями й підтримка процесу національного реформування з метою децентралізації та розвитку місцевого самоврядування.

У **третьій фазі** продовжиться створення ефективних механізмів надання якісних публічних послуг на рівні громади та активізації національного діалогу щодо реформ місцевого самоврядування та децентралізації.

DESPRO працює в Автономній Республіці Крим, Вінницькій і Сумській областях. Реалізація 78 проектів на суму близько 37,3 мільйона гривень забезпечила сталим водопостачанням 16 тисяч домогосподарств (40 тисяч сільських мешканців). Внесок Швейцарської Конфедерації становив майже 13 мільйонів гривень, місцевих бюджетів – 6,3 мільйона, громад – 18 мільйонів.

Починаючи з другої фази, DESPRO підтримує також місцеві проекти з утилізації твердих побутових відходів. Зокрема, в Тульчинському районі Вінницької області з участю Муніципальної програми врядування та сталого розвитку започатковано стратегічне планування інтегрованого поводження з відходами. Цей проект міжмуніципального співробітництва є інноваційним для України. Його реалізація розв'яже проблеми утилізації відходів у районі, поліпшить екологічну ситуацію та апробує модель, що може використовуватися в інших регіонах країни.

* * *

Нині до Черепашинців приїждять з інших населених пунктів по досвід, хоча не так давно громада сама набувала його по крихтах. Досвід цей важко переоцінити, бо загалом проблема централізованого водопостачання на селі залишається доволі гострою: раніше ним було охоплено 50 відсотків сільського населення України, а за роки незалежності такий показник зменшився вдвічі. До того ж на державному рівні й досі не визначено стратегії розвитку водопостачання в сільській місцевості. Враховуючи хронічні проблеми з наповненням держбюджету, важко сподіватися, що таке становище найближчими роками зміниться. Тому розв'язання проблеми багато в чому залежить від широкого застосування нових організаційно-правових підходів, подібних до «черепашинецької моделі». На думку Гвідо Бельтрані, самоорганізація населення, соціальна мобілізація – це вже велике надбання, бо люди починають розуміти, що подолання проблем, розвиток населеного пункту, власний добробут залежать не від когось, а передовсім від них самих.

Фото Володимира КОРКОДИМА.